
Milica Milić

Analiza proizvodnje elemenata kulturnog kapitala među valjevskim gimnazijalcima

---

U radu je analizirana proslava povodom završetka školovanja valjevskih gimnazijalaca, preko Burdijevog koncepta kulturnog kapitala. Cilj rada je da pokaže kako valjevski gimnazijalci kroz određene kulturne izbore (trubači) i narative reprodukuju sopstvenu poziciju u društvenoj strukturi. Intervjui sa gimnazijalcima su obavljani u maju 2007. godine. Analiza prikupljene građe pokazala je da maturanti kao elemente svog kulturnog kapitala naglašavaju obrazovanje, tradicionalnost i nacionalnu pripadnost, kao i sposobnost organizacije.

Uvod

U Valjevskoj gimnaziji tokom poslednjih šest godina proslava povodom raspuštanja učenika četvrtog razreda organizovana je u školskom dvorištu, uz prisustvo trubača. Kroz proslavu raspuštanja tzv. četvrtaka obeležava se promena njihovog statusa. U radu se analizira na koji način učenici predstavljaju sopstveni društveni položaj tokom ove promene statusa. Pokazano je da maturanti Valjevske gimnazije kao kulturni kapital ističu poštovanje tradicije, bolje obrazovanje i bolje organizatorske sposobnosti u odnosu na druge srednjoškolce. Na kraju, pokazano je da je ovakav izbor elemenata kulturnog kapitala u skladu sa šire prisutnom dvosmislenošću toga šta čini kulturni kapital u Srbiji.

Teorijsko-metodološki okvir

Arnold Van Genep je formirao obrazac koji opisuje pojavu društvenih promena statusa. Tu promenu on definiše kao trofazni sistem obreda prelaza.

Obred prelaza čine tri faze: faza separacije, liminalna faza i faza agregacije. Odvajanje od predašnjeg stanja u kom se osoba nalazi je faza separacije. Zatim ona ulazi u liminalnu (lat. *limen* – prag) fazu kada nije ni ono što je bila, ali ni ono što tek treba da postane. Faza agregacije je završni stadijum kroz koji osoba ponovo postaje društveno definisana. U knjizi “Čisto i opasno”, Meri Daglas (1993) osobe u liminalnoj fazi smatra potencijalno opasnim jer su društveno neodređene. Čak iako ne čine ništa loše ili nemoralno, status im je neodređen, dvosmislen. Osobe u tom stanju nepripadanja ostatak zajednice često doživljava kao nešto osetljivo i ujedno opasno. Edmund Lič u knjizi “Kultura i komunikacija” (2002) karakteriše stanje prelaza (liminalnu fazu) kao nešto nesvakidašnje i stoga nemoguće za klasifikaciju. Uočava da liminalna faza sa sobom povlači izvesnu izolaciju, zabrane ili dozvole. Osobe u liminalnoj fazi kreću se apsolutno drugačijim putevima (metaforično ili bukvalno) u odnosu na svoja uobičajena ponašanja. One mogu biti pod velikim zabranama ali isto tako i sa velikim slobodama koje će biti ukinute kada se faza liminalnosti završi. Na osnovu toga Edmund Lič, isto kao i Meri Daglas, smatra potencijalno opasnim osobe u liminalnoj fazi.

Lazić i Raičević (2006) su u radu “Maturiranje kao obred prelaza” pokazale na koji način valjevski gimnazijalci prolaze kroz trofazni sistem obreda prelaza. One su opisale događaje koji prate proslavu i raspuštanje, kao i celokupno ponašanje gimnazijalaca tokom tih događaja.

Milica Milić, Valjevo, Barska 33, učenica 3. razreda Valjevske gimnazije

MENTORKA: Čarna Brković, ISP

Kako bih pokazala na koji način gimnazijalci maturanti iz Valjeva prezentuju sebe koristeći koncept socijalnog, odnosno kulturnog, kapitala* koji je osmislio francuski antropolog i sociolog Pjer Burdije. Kroz pojam simboličkog kapitala Burdije je objasnio da ugled, sposobnosti ili znanja mogu predstavljati apstraktno vlasništvo. Status, ugled ili društveni uticaj nisu materijalne stvari, ali ih on ipak naziva kapitalom. Simbolički kapital predstavlja sve ono što osoba poseduje a nije materijalno. Stil ponašanja, nivo obrazovanja, način ophođenja, interesovanja, razne veštine, muzički i čitalački izbori – celokupan način življenja – označavaju kulturni kapital pojedinca.

Burdije je analizirao društveno-kulturnu hijerarhiju u Francuskoj 60-ih godina dvadesetog veka. Pokazao je da se klasna podela vrši ne samo na osnovu ekonomskog, već i preko kulturnog kapitala i uočio da se njegovi određeni elementi koriste kao kriterijum procene osobe i njenog društvenog statusa, na vrlo jasan i nedvosmislen način. Na vrhu društvene lestvice su se nalazili najbogatiji članovi društva, a njihov način ponašanja bio je parametar prema kome su ostale grupe bile klasifikovane. Način života najviše klase bio je nešto ka čemu se težilo. Dakle, u francuskom društvu tog doba tačno se znalo koje veštine treba posedovati, koja znanja treba dostići, kakvo celokupno ponašanje treba da bude, itd. Na taj način, Burdije je pokazao da postoji veza između ekonomskog i kulturnog kapitala.

Na primer, Burdije pokazuje kako uspeh pojedinca u visokom obrazovanju u velikoj meri zavisi od njegovog/njenog prethodnog znanja. Jezički kapital utiče na uspeh u školi. Naime, deca slabije obrazovanih roditelja imaju manje predznanje od dece akademskih građana. Njihov jezik i vokabular su udaljeniji od tzv. univerzitetskog govora. Prema tome, deca univerzitetski obrazovanih roditelja imaju unapred veće predispozicije za napredak zahvaljujući prethodnim znanjima. Dakle, Burdije pokazuje kako obrazovanje služi reprodukciji soci-

jalnih i klasnih odnosa. Burdije smatra da je sistem visokog obrazovanja formiran na taj način da se u njega najbolje uklapaju pripadnici više i srednje klase, takozvana gradska omladina. On kaže da je sistem obrazovanja koncipiran tako da se znanja koja je lakše steći u gradu nego selu (poznavanje likovne, muzičke, književne ili filmske umetnosti i sl.) smatraju neophodnim opštim obrazovanjem. Na taj način društve-na klasifikacija uspostavlja vezu sa obrazovanjem. Visoko obrazovanje stiču uglavnom oni sa višim ekonomskim kapitalom, te imajući više obrazovnog kapitala imaju veće mogućnosti za visoko plaćeno zaposlenje od onih sa manjim obrazovnim kapitalom. Prema tome, tim bolje dobro plaćenim zaposlenjem oni stiču potrebne uslove da svojim potomcima pruže mogućnost za visoko obrazovanje. Tako kapital ostaje u porodici, nasleđuje se i prelazi iz jednog u drugi oblik simboličkog kapitala.

Dragan Koković (2006) objašnjava Burdijeov koncept i pojam kulturnog kapitala u kontekstu školstva i obrazovanja. Koković podseća na Burdijeovu tezu da učenici koji potiču iz viših klasnih slojeva već imaju obezbeđenu mogućnost i ambiciju za školovanjem, te kasnije i sami zauzimaju visoke društvene položaje. Očigledno je da kapitali mogu prelaziti jedan u drugi i uticati jedan na drugi. Dakle, osobe koje poseduju značajan ekonomski kapital imaju veće mogućnosti za sticanje kulturnog ili obrazovnog kapitala. Kapitali prelaze jedan u drugi, i mogu se povećavati – moguće je steći veći ekonomski kapital uz pomoć socijalnog, ili veći kulturni kapital koristeći ekonomski.

Burdije uvodi pojam distinkcije koji definiše kao postavljanje granice između *nas* i *drugih*. Određujući druge kao ono što mi nismo, istovremeno određujemo i ono što mi jesmo. Osobe sebe predstavljaju kao pripadnike određene klase kroz razlikovanje od pripadnika druge klase. Razlikovanje (distinkcija) se uspostavlja i preko muzičkog ukusa, obrazovanja, stila oblačenja, izbora literature, učestalosti posećivanja kulturnih i obrazovnih manifestacija, manira i sl. Burdije je pokazao da je čak i ukus pojedinca određen njegovom klasnom pripadnošću i da je posledica odrastanja u određenoj društvenoj strukturi. Prema tome, osoba poseduje više elemenata kulturnog kapitala koji utiču jedan na drugi. Razni elementi kulturnog kapitala funkcionišu kao celina, označavaju pojedinca i čine ga različitim od ostalih. Dakle, na osnovu kulturnog kapitala pojedinac biva

* Pojmovi *socijalni kapital* i *kulturni kapital* su različiti ali usko povezani. *Socijalni kapital* se pretežno odnosi na strukturne elemente društva, odnosno klasne odnose, dok se pojam *kulturni kapital* odnosi na simboličke (jezičke i muzičke) izbore. Međutim, u ovom radu ovi pojmovi su tretirani kao sinonimi jer njihove razlike nisu važne za suštinu samog rada.

klasifikovan na odgovarajući način u odnosu na društvenu lestvicu (Burdije 1999).

Ivana Spasić (2006) je pokazala na koji način Burdijeovi koncepti mogu biti od koristi pri proučavanju klasnih i kulturnih odnosa u Srbiji. Ona je analizirala načine uspostavljanja klasnih i kulturnih granica u Srbiji. Pokazala je da je jedan od parametara klasne distinkcije u Srbiji materijalno stanje. Međutim, pojam srednje klase u ovom slučaju obuhvata vrlo široku oblast a materijalno stanje se uglavnom ističe kao *jedva dovoljno*. Dakle, u Srbiji se veći deo populacije svrstava u srednju klasu upravo iz tog razloga, primanja su dovoljna samo u nužnom smislu ali nedovoljno za luksuz. Prema tome, viša klasa ima mogućnost za luksuz, dok niža klasa nema dovoljno ni za osnovne potrebe. Međutim, prilikom definisanja srednje klase koriste se isti kvaliteti (obrazovanje, ekonomska situacija, maniri) na različit način i u različitom poretku prilikom formiranja elemenata kulturnog kapitala. Shodno tome, u srednjem sloju postoji još nekoliko lestvica prema kojima se vrši klasifikacija.

U svom radu Spasić pokazuje da se muzički ukus, mesto stanovanja i porekla (selo ili grad) pojavljuju kao važan parametar klasne pripadnosti. *Seljak* je kulturna kategorija koja nije povezana sa mestom stanovanja. Osoba koja živi na selu i bavi se zemljoradnjom predstavlja sasvim različitu kategoriju od osobe sa tzv. seljačkim ponašanjem. Ona je uočila da se pojam *seljak* ili *seljačina* vezuje za ponašanje koje se ne poklapa sa opšteprihvaćenim normama, dolazak "odnekud" – *dodoši*, turbo-folk muziku, nedostatak obrazovanja i sl.

Takode, Spasić objašnjava da jako važne elemente društvene klasifikacije u Srbiji predstavljaju kategorije naroda i nacionalne pripadnosti. Obrazovanje i imetak nisu više jedini elementi klasnog pozicioniranja. Nacionalna i ideološka opredeljenost su osnovni elementi putem kojih se vrši distinkcija. Ona je pokazala da pripadnost *narodu* (koji je "propatio") i anti-miloševićevsko političko opredeljenje predstavljaju elemente koji se koriste kao parametri prilikom klasifikacije.

Njen rad pokazao je u Srbiji ne postoji jedna jasno određena društvena lestvica, odnosno sistem preko koga se nedvosmisleno utvrđuje klasni i kulturni status individue. Kultura, obrazovanje i moralne vrednosti su elementi važni za društveno pozicioniranje.

Rad Ivane Spasić pokazao je da je teško utvrditi postojanje jedinstvene društvene lestvice u Srbiji. U njenom istraživanju pokazano je da postoji više različitih kategorizacija, te se prema tome ne može tačno odrediti šta predstavlja element kulturnog kapitala a šta ne. Ipak, mogu se izdvojiti bar dve grupacije koje na različit način doživljavaju iste obrasce ponašanja, muzički ukus, obrazovanje i pojam urbanosti. Kulturni kapital se, sa jedne strane, definiše kroz pripadnost narodu i poštovanje tradicije, a sa druge strane kroz urbanost i opšte obrazovanje. Ono što za jednu grupu predstavlja tradiciju (trubači, turbo-folk), za drugu predstavlja kič. Prema tome, osnova kulturnog kapitala je dualna i može se tumačiti na različite načine.

Spasić smatra da je fleksibilna društvena hijerarhija prouzrokovana nestalnim političkim uređenjem Srbije. Ona je analizirala na koji način pripadnici različitih obrazovnih i ekonomskih profila doživljavaju klasnu kategorizaciju. Spasić smatra da zbog pomenute nestalnosti državnog uređenja ne može doći do konstantnih političkih i društvenih ideala i normi. Na taj način, tumačenje klasa, društveno prihvatljivih normi i kvaliteta ka kojima treba težiti nije jedinstveno te se ne može uspostaviti univerzalna klasna podela.

Opis građe

U intervjuima koje sam obavila sa gimnazijalcima iz Valjevske gimnazije povodom proslave raspuštanja tzv. četvrtaka lako se može uočiti sličnost u odgovorima. Svi ispitanici su završili četvrti razred Valjevske gimnazije 2007. godine i razgovori su obavljani u nedelji pre njihovog raspuštanja (21.05 – 25.05.2007. godine). U Valjevskoj gimnaziji postoje tri smera: društveno-jezički, prirodno-matematički i specijalizovano-matematički smer. Razgovarala sam sa učenicima sva tri smera, iz svakog od sedam odeljenja sa po dva učenika – ukupno sa sedam osoba ženskog i sedam muškog pola. Sa ispitanicima sam razgovarala o proslavi raspuštanja maturanata. Naime, na dan kada se raspuštaju maturanti Valjevske gimnazije, organizuje se žurka u školskom dvorištu. Dolaze unapred pozvani trubači. Porodice maturanata (roditelji, braća, sestre), bivši gimnazijalci i prolaznici dolaze na proslavu, posmatraju sa strane i neretko fotografišu događaj. Svi đaci škole (dakle, ne samo maturanti)

zajedno sa profesorima u dvorištu igraju, ponekad i do vrlo kasno uveče.

Njihovo ponašanje je kontrolisano samo ukoliko ugrožavaju nečiju bezbednost. Oblačenje, izražavanje, način igranja i celokupno ponašanje učenika tog dana nije kontrolisano od strane profesora. Pitanja koja sam postavila uglavnom su se odnosila na njihove stavove o samoj proslavi, učesnicima, razlozima zbog kojih ta proslava u Valjevskoj gimnaziji već nekoliko godina ima istu formu. Kao što je napomenuto, na neka od ključnih pitanja ispitanici su odgovorili vrlo slično.

Skoro svi ispitanici imaju pozitivan stav u vezi sa proslavom. Međutim, drastično se razlikuju razlozi koje ispitanici navode za ovakav stav. Deo ispitanika (uglavnom osobe muškog pola) smatra proslavu dobrom prilikom za konzumiranje alkohola i razuzdano ponašanje. Na primer, jedan ispitanik je rekao: "U skladu je sa dugo očekivanim danom i treba da bude razvratno". Drugi deo ispitanika proslavu doživljava kao lep, sentimentalna događaj. Pitanje na koje su ispitanici odgovarali gotovo identično je kakvo mišljenje imaju o ponašanju četvrtaka na tim proslavama. Tipičan odgovor je bio *raskalašno, preterano, ali u skladu sa situacijom*. Svojim odgovorima ispitanici jasno pokazuju da smatraju kako su "golotinja" i napijanje nepotrebni i preterani, ali da su isto tako razumljivi – *pa jednom se završava školovanje*.

Velika većina ispitanika smatra da je pozivanje trubača na proslavu postalo tradicija. Na pitanje zašto baš trubači, zašto ne nešto drugo, ispitanici su odgovarali:

- Zato što smo Srbi!
- Tradicija, trubači su trubači.
- Valjda zato što su nacionalni brend.
- Zato što su u skladu sa našim narodom, i nastavlja se tradicija Valjevske gimnazije.
- Zato što smo mi Srbi, to nam je u krvi!

Pokazalo se da ispitanici trubače smatraju adekvatnim isključivo za posebna slavlja. Na pitanje da li bi uživali uz trubače nekom drugom prilikom, praktično svi su odgovorili da su trubači adekvatni samo za posebne prilike, kao što su krštenja, venčanja, punoletstva i sl. Ovakvi odgovori dopunjavaju opštu sliku gimnazijalaca koji sebe doživljavaju kao osobe koje poštuju tradiciju.

Naročito se ističe mišljenje ispitanika o gimnazijalcima kao *boljima, originalnijima, zabavnijima, elitnijima i inteligentnijima*. Kada sam upitala zašto

samo gimnazijalci organizuju ovakvu proslavu, dobila sam dva tipa odgovora:

- Zato što smo mi elita (bolji, pametniji, neseљjaci);
- Zato što mi jedini pratimo tradiciju i znamo da se organizujemo.

Obe vrste odgovora ističu gimnazijalce i vrlo jasno pokazuju njihov stav da su najbolji. Na pitanje šta misle o proslavama drugih srednjoškolaca, ispitanici su skoro identično odgovarali – *ne zanima me!*

Analiza i interpretacija

Proslava prilikom raspuštanja četvrtaka u valjevskoj gimnaziji jedan je od ključnih događaja za liminalnu fazu obreda prelaza čiji su učesnici upravo maturanti (Lazić, Raičević 2006). Imajući u vidu da osobe u liminalnoj fazi prolaze kroz period izvrsne svakodnevice (Lič 2002), ponašanje gimnazijalaca može se protumačiti kao potpuno izvrtanje svakidašnjeg života. Naime, učenici gimnazije uobičajeno ne konzumiraju alkohol pred profesorima, ne igraju na česmi u dvorištu gimnazije. Na osnovu intervjuja može se zaključiti da oni trubače ne smatraju odgovarajućom muzikom za svaku priliku, već za posebne događaje i situacije. Liminalna faza podrazumeva određeno stanje izdvojenosti, posebnosti, izvrsnosti u odnosu na svakodnevno ponašanje. Koristeći se muzičkim izborima koje oni inače ne reprezentuju kao svoje uobičajeno muzičko opredeljenje, maturanti naglašavaju svoju liminalnost. Radeći sve ono što inače ne rade pokazuju vrlo jasno da je ta situacija tj. proslava raspuštanja nešto drugačije, nesvakidašnje. Dakle, svojim ponašanjem tokom vrhunca liminalne faze oni šalju poruku da se inače ponašaju u skladu sa očekivanjima okoline, da ne slušaju trubače ili turbo-folk muziku, da ne konzumiraju alkohol pred profesorima. Ističu da je taj događaj jedan, da *se jednom završava školovanje*.

Veliki deo pitanja koja su postavljena ispitanicima odnose se na to šta oni misle da pokazuju tokom proslave. Na pitanje zašto po njihovom mišljenju samo gimnazijalci organizuju ovakvu proslavu, deo učenika je odgovorio – *zato što smo intelektualna masa Valjeva, ili zato što umemo najbolje da se organizujemo*. Na ovaj način, oni impliciraju da su iznad ostalih. Drugim rečima, sugerišu da drugi, ne-gimnazijalci, nemaju kvalitete" koje gimnazijalci imaju. Na isto pitanje, jedna ispitanica

je odgovorila: “Prošle godine su zvale i druge škole, ali odavde je krenulo, ovde je to tradicija koja je posledica ugleda i posebnosti ove škole” (mислеći na Gimnaziju). Drugi ispitanik je rekao: “Nisam istripovani gimnazijalac ali sastav ljudi u gimnaziji dosta odskakače od sastava ljudi u drugim školama”.

Dakle, ispitanici ne ukazuju da su učenici drugih škola manje vredni od gimnazijalaca, već da su gimnazijalci drugačiji od ostalih. Drugim rečima, odgovori ne impliciraju da su ostale škole bezvredne, već da su gimnazijalci nešto posebno, neuobičajeno, van ustaljenih tokova. Oni poštuju tradiciju, znaju da se bolje provedu od drugih, sposobni su za organizaciju.

Poslednji odgovor – *sastav ljudi u gimnaziji dosta odskakače od sastava ljudi u drugim školama* – vrlo jasno govori o klasnoj distinkciji. Na osnovu ovog odgovora može se zaključiti da, po njihovom mišljenju, to što su njihove proslave bolje ima i odgovarajuće potkrepljenje. Oni su u ekonomski boljoj situaciji, obrazovanje im je na višem nivou te je sasvim prirodno očekivati kvalitetniju žurku od gimnazijalaca. Roditelji značajnog broja učenika Valjevske gimnazije su upravo bivši učenici Valjevske gimnazije. Kao što je napomenuto, Pjer Burdije smatra da se kapitali mogu prelivati jedan u drugi. U ovom slučaju ispitanici prate obrazac koji je Burdije opisao: pohadanjem elitne škole i sami postaju elita, njihovo obrazovanje počinje da se preslikava na njihov društveni status. Roditelji ih radije upisuju u Gimnaziju nego u ostale škole. Profesori im govore da se moraju ponašati kao “pravi gimnazijalci”, implicirajući time da su gimnazijalci ipak nekako drugačiji od drugih učenika. često profesori koji rade u Gimnaziji kažu da su gimnazijalci bolji, na ovaj ili onaj način, od ne-gimnazijalaca.

Pominjanjem tradicije oni naglašavaju svoju nacionalnu pripadnost, jer su trubači *nacionalni brend*. Tako gimnazijalci stvaraju sliku sebe kao *pravih Srba i tradicionalista*. Ove odlike se pokazuju kao posebno cenjene u njihovoj zajednici. Oni prate ono što im je *u krvi* i na taj način su neosporno Srbi, njihova nacionalnost ne može biti dovedena u pitanje jer sve što oni rade je *u skladu sa našim narodom*. Ipak, oni naglašavaju da su na visokoj poziciji u odnosu na društvenu lestvicu. Gimnazijalci cene *prave vrednosti*, postaju čuvari istorije svog naroda.

Ovaj obred prelaza iskazuje razlike u kulturnom kapitalu valjevskih gimnazijalaca u odnosu na učenike drugih srednjih škola. Njihovi prijatelji iz

drugih škola, porodice i profesori su tu, gledaju ih ili se vesele sa njima. Svi navedeni prate jedan od završnih rituala školovanja maturanata. Pažnja je usmerena samo na njih, oni su centralne ličnosti događaja. Maturanti imaju potrebu da se prezentuju kao posebni, tim pre što proslave ostalih škola nisu toliko posebne. Gimnazijalci time ističu da su sposobniji za organizaciju i zanimljiviji odraslima. Dakle, poseduju više društvenih sposobnosti – kulturnog kapitala. Organizacija kvalitetnijeg programa žurke, kojom oni pokazuju da su *sposobniji, bolji, elita, intelektualna masa Valjeva* i slično, predstavlja takvu vrstu sposobnosti.

Zaključak i diskusija

Ovaj rad pokazuje kako valjevski gimnazijalci kroz određene kulture izbore i narative reprodukuju sopstvenu poziciju u društvenoj strukturi. Spasić je pokazala da u Srbiji ne postoji jedna lestvica na osnovu koje se društvo klasifikuje. Odnosno, postoji više njih koje se međusobno kombinuju, ali ne postoji jedinstven stav o tome koji elementi kulturnog kapitala su poželjni a koji ne. Na taj način, postojanje jedinstvene društvene lestvice u Srbiji je isključeno. Ipak, Spasić je ukazala da se u mnoštvu tih društvenih lestvica u Srbiji izdvajaju dve oprečne. Jedna koja tradicionalnost i nacionalnu pripadnost stavlja u prvi plan, i druga koja urbani stil života i moderan način društvenog opštenja postavlja kao osnovu kulturnog kapitala. Ove dve dominantne grupacije iste elemente kulturnog kapitala postavljaju na različite strane. Muzika i nacionalna pripadnost za obe grupe predstavljaju važne segmente kulturnog kapitala. Međutim, prva ističe *svetske, moderne* vrednosti a druga doslednost *tradiciji*. Prva karakteriše poklonike turbo-folka kao *seljake i dođoše*, kao osobe koje se ne uklapaju u njihovu sliku urbanog života. Oni ne samo da nemaju istu ideju o elementima kulturnog kapitala, već iste elemente stavljaju u različit kontekst. Turbo-folk muzika, oznaka nacionalnosti za jedne, za druge predstavlja odliku *seljaštva*.

U odgovorima mojih ispitanika posebno su se istakli pojmovi *intelektualnost, organizovanost i elitnost*. Na osnovu tih pojmova, oni su kao elemente kulturnog kapitala istakli obrazovanje, sposobnost organizacije, sposobnost za dobro zabavljanje, originalnost. Njihovi odgovori se uklapaju u pojam *urbanog*. Kao elemente kulturnog kapitala označavaju

upravo kvalitete koji se vezuju za građanski narativ. Međutim, u odgovorima na neka druga pitanja kao svoje kvalitete predstavljaju osobine koje ne predstavljaju urbani stil života. Slušanje moderne, strane, ne-turbo-folk muzike nije imperativ, i u ovoj situaciji čak biva posmatrano sa druge strane. Naime, odgovori na pitanje zašto baš trubači su uglavnom odobravajući. *Zato što smo mi Srbi, to nam je u krvi!, valjda zato što su nacionalni brend.* To su odgovori koji dosta jasno govore o njihovom stavu o važnosti nacionalne pripadnosti. Odgovori koji se tiču njihove sposobnosti stavljaju ih u kontekst urbanog života, dok ih odgovori vezani za pozivanje trubača na proslavu opisuju kao nacionaliste. Na osnovu odgovora mojih ispitanika može se zaključiti da oni u svakodnevnom životu ne slušaju turbo-folk, trubače i sl. Međutim, u posebnoj situaciji, kao što je maturiranje, oni biraju upravo trubače. Dakle, njihova urbanost biva zamenjena *srpskim nacionalnim brendom.*

U ovom istraživanju pokazalo se da gimnazijalci školovanje u *elitnoj* školi predstavljaju kao još jedan kvalitet koji imaju u odnosu na druge. Za valjevske gimnazijalce tri ključna elementa za kulturni kapital su poštovanje tradicije i nacionalna pripadnost, intelekt i obrazovanje, kao i organizacione sposobnosti. Gimnazijalci sasvim jasno ukazuju na svoju superiornost u odnosu na ostale srednjoškolce - *mi umemo najbolje da se organizujemo.* Oni poseduju veštine koje drugi ne poseduju, imaju sposobnosti koje nisu uobičajene za druge. Samim tim, sebe pozicioniraju iznad drugih i sebi dodeljuju kvalitete koje drugi nemaju. Ta sposobnost organizacije koju ističu kao svoju primarnu karakteristiku potiče od njihove potrebe da se izdvoje od drugih (onih koji ne uče u Valjevskoj gimnaziji) kao *bolji* i *sposobniji*. Oni smatraju da su *intelektualna masa Valjeva* samim tim što su učenici Gimnazije. Prema tome, činjenica da pohađaju *elitnu* školu čini da i oni postanu *elita*.

Na ovaj način naglašeno poštovanje tradicije dobija značaj koji ranije nije imalo. Valjevski gimnazijalci obično poštovanje tradicije ne doživljavaju kao važan element njihovog kulturnog kapitala. Međutim, u situaciji kada je sve drugačije i izvrmuto, tradicija dobija važnu ulogu. Njihova nacionalnost nije samo društvena već im je *u krvi*. Na taj način oni iskazuju da su *pravi Srbi*, dakle, njihova nacionalnost postaje apsolutna jer oni su *rođeni Srbi*, poštuju tradiciju i na taj način čuvaju srpsku istoriju i ono što za njih predstavlja pripadnost Srbiji. U ovom

slučaju, trubači dobijaju drugačije značenje od značenja u građanskom narativu. Oni nisu sinonim za *seljačku* muziku, već za *nacionalni brend*. Ono što je u drugim situacijama označeno kao nedostatak ukusa, kič, šund i *seljačko ponašanje* menja značenje, postaje važan element proslave *urbanih* gimnazijalaca, gimnazijalaca koji svakodnevno ne slušaju trubače. Prolazeći kroz liminalnu fazu, oni čine ono što inače ne čine. Slušaju trubače, konzumiraju alkohol pred profesorima, igraju na česmi. Uobičajena stvarnost biva izvrmuta. Isto tako, njihovi muzički izbori se menjaju tokom liminalne faze, da bi se nakon proslave sve vratilo u normalu.

Objedinjujući dva praktično suprotna sistema kulturnog kapitala, učenici Valjevske gimnazije idu u prilog priči da ne postoji samo jedna društvena lestvica u Srbiji. Iz svega ovoga se može zaključiti da se isti elementi kulturnog kapitala mogu tumačiti na različite načine, dobijati različito značenje i predstavljati različite stvari.

Literatura

- Baćević J. 2006. *Strategije i perspektive antropologije obrazovanja*. Beograd: Biblioteka Odeljenja za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu
- Burdije P. 1999. *Nacrt za jednu teoriju prakse*. Beograd: Zavod za nastavne udžbenike
- Daglas M. 1993. *Čisto i opasno*. Beograd: XX vek
- Koković D. 2006. Kulturni kapital i nadoknađujuće obrazovanje. U *Nasleđe Pjera Burdijea* (ur. M. Nemanjić i I. Spasić). Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, str. 39-48
- Lazić B. i Raičević T. 2006. Maturiranje kao obred prelaza, U *Petničke sveske* (ur. B. Savić) 59: 10-15
- Lič E. 2002. *Kultura i komunikacija*. Beograd: XX vek
- Spasić I. 2006. Distinkcija na domaći način: diskursi statusnog diferenciranja u današnjoj Srbiji. U *Nasleđe Pjera Burdijea* (ur. M. Nemanjić i I. Spasić). Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, str. 138-169
- Van Genep A. 2005. *Obredi prelaza*. Beograd: Srpska književna zadruga

---

Milica Milić

Analysis of the Production of Elements of Cultural Capital Among Students of the Valjevo Gymnasium

The paper presents an analysis of elements of cultural capital presented and produced during the matriculation celebration in Valjevo. Students of the final year of the Valjevo Gymnasium were interviewed in May 2007. The analysis explains the elements that students use as their cultural capital and in what way they use them. Among these are education, as well as traditionalism and nationality, reinforcing the conclusion that there is no uniform scale of cultural values in contemporary Serbia, but that different elements can be combined and that meaning can be attributed to them in accordance with particular situations and contexts.

